

УДК 373.2:140.8
DOI 10.31654/2663-4902-2021-PP-4-54-61

Мойсеєнко Ю. В.

аспірантка кафедри дошкільної освіти
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
yumojsieienko@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3360-1502

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTI
СВІТОСПРИЙНЯТТЯ У ДІТЕЙ 5–6 РОКІВ**

Стаття присвячена проблемі формування світосприйняття у дітей 5–6 років. Актуальність дослідження визначається: недостатністю теоретико-експериментальних досліджень вказаного напрямку, проведених з дітьми зазначеного віку; важливістю даного вікового періоду, коли у дитини з'являється здатність до світосприйняття, формується первинний фрагментарний світогляд, супідрядність мотивів, дитина добре орієнтується в категоріях добра та зла; затребуваністю педагогічною практикою розробок методичної спрямованості щодо оптимізації процесу формування світосприйняття у дітей 5–6 років у закладі дошкільної освіти та сім'ї.

Аналізуються наукові погляди щодо визначення сутності поняття «світосприйняття» як певного досвіду формування пізнавальних уявлень про світ за допомогою наочних образів – сприйнятів. Розкрито важливість даного процесу у житті старших дошкільників. Визначено складові частини світосприйняття, до яких входять процеси сприйняття (чуттєве відображення об'єктивної реальності), пізнання (творча діяльність дитини з освоєння дійсності) та відображення (узагальнений образ предметів або явищ об'єктивної дійсності).

Деталізовано особливості експериментального вивчення рівнів сформованості світосприйняття у дітей на даному віковому періоді. Обґрунтовано методику констатувального етапу педагогічного експерименту, одним із завдань якого було визначити та проаналізувати рівні сформованості світосприйняття дітей 5–6 років. Визначено структуру досліджуваного процесу, яка включає три компоненти: когнітивний (сукупність знань та уявлень про світ, здобутих на основі індивідуального життєвого досвіду та виражених у ціннісних орієнтаціях особистості); емоційно-ціннісний (ставлення до оточуючої дійсності та до самої себе внаслідок усвідомлення власних переживань щодо об'єктів, які сприймає дитина) та поведінковий (безпосередня можливість здійснення діалогічної взаємодії з оточуючим світом на засадах гуманізму); від ступеня сформованості кожного з зазначених компонентів залежить рівень сформованості світосприйняття дитини. Визначено та охарактеризовано рівні сформованості світосприйняття у дітей 5–6 років, серед яких: високий, достатній, середній та низький.

Ключові слова: світогляд, світосприйняття, рівень сформованості світосприйняття, структурні компоненти, дошкільники.

Постановка проблеми. Сучасні умови життя диктують нові правила існування людини в суспільстві, досить гостро постає питання формування високоосвіченої особистості дитини, готової до вирішення складних життєвих ситуацій, висловлення своєї думки та власної життєвої позиції. Оточуюча реальність постає перед дитиною у формі певної картини світу, сприймаючи яку, вона виділяє для себе найважливіше. У дошкільника формуються певні знання, уявлення враження про навколишнє середовище, бажання пізнати себе, знайти власне місце в оточуючому світі. У кожній дитини вибудовується власне світосприйняття, яке відповідає соціальному буттю, життю, яке проживає дошкільник у різних соціальних інститутах, як у закладі дошкільної освіти, так і у сімейному колі.

Успішність процесу формування у майбутньому повноцінної та цілісної картини світу старшого дошкільника великою мірою залежить від того, наскільки вчасно та компетентно педагог допоможе дитині засвоїти та переосмислити навколишній світ, що постійно змінюється. Чим більш емоційніше, яскравіше буде входження дитини у систему взаємовідносин з оточуючою дійсністю, тим продуктивніше буде здійснюватися процес формування світосприйняття дитини 5–6 років.

Аналіз досліджень порушеної проблеми. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблема формування світосприйняття у дітей дошкільного віку досліджується науковцями в різних аспектах, а саме, формування оцінно-ціннісних знань як способу вираження дитячого світосприйняття (І. Бех, Л. Бутенко, І. Зазюн); світоглядні уявлення як базові знання дитини про світ, про себе, про закони взаємодії у соціумі (Н. Гавриш, О. Кононко, І. Куліковська); особливості формування цілісного світобачення у старших дошкільників як основи для дитячого світосприйняття (О. Кононко, В. Луценко, С. Нечай, З. Плохій, О. Сидельникова, Л. Шелестова) та ін.

Окремі аспекти структурних складових процесу становлення дитячого світосприйняття розкрито у наукових доробках М. Варія, О. Обухова, Р. Павелківа, Є. Синьової, а саме психологічні особливості формування сприйняття, відображення та пізнання, їх становлення та розвиток.

Мета статті – аналіз та інтерпретація результатів експериментального дослідження рівнів сформованості світосприйняття у дітей 5–6 років.

Виклад основного матеріалу. У Програмі розвитку дитини від народження до шести років «Я у Світі» зазначено, що у старшому дошкільному віці формується первинний фрагментарний світогляд, супідрядність мотивів, дитина добре орієнтується в тому, що таке «добре» і «погано». Дитина стає наполегливішою у досягненні мети, вправною у подоланні труднощів, починає усвідомлювати своє місце у системі стосунків з дорослими. Формується система ціннісних орієнтацій, найпростіші цілі, плани, наміри, мрії. Стає зрозумілим, які з життєвих тенденцій домінують у дитини – орієнтація на довкілля, на зовнішнє життя, чи на «Я», на свій внутрішній світ, на мотив досягнення успіху чи на уникнення невдач, на прагнення реалізувати свої здібності, активно заявити про себе світу, чи залишитися в тіні [7].

Перші сприймання, трактування оточуючої дійсності, світу, як зазначає І. Біла, починаються із вражень, які дитина отримує від спілкування з дорослими в довколишньому середовищі. Малюк стає тим, до чого звикає, у чому зростає, з чим зживається, до чого у нього формується інтерес та прихильність. Поступово у дитини формується своє, власне світосприйняття, а потім світобачення, яке дозволяє бачити світ, відкривати свої, невидимі іншим точки, кути, площини зору, будувати образи, візуальні конструкції, обирати серед них пріоритетні, що в кінцевому результаті визначають світобачення, світогляд, життєвий шлях. У кожної дитини вибудовується своя власна «призма» світосприйняття, яка відповідає соціальному буттю, життю, яке проживає малюк як у дошкільному закладі, так і у сімейному колі [2]. Чим більш емоційніше, яскравіше буде входження дитини у систему взаємовідносин з оточуючою дійсністю, тим продуктивніше буде здійснюватися процес формування світосприйняття дитини 5–6 років.

Поняття «світосприйняття», у психолого-педагогічній літературі з досліджуваної проблеми, тлумачиться як певний досвід формування пізнавальних уявлень про світ за допомогою наочних образів – сприйнятів [3]. О. Кононко під *світосприйняттям* розуміє сприйняття дитиною довколишньої дійсності, цілісності оточуючого світу; як внутрішній погляд дитини на природу, культуру, людей, життя, його сенс, устрій [5]. Вищезазначений науковець стверджує, що світосприйняття є важливою складовою дитячого світогляду і виражається в образах реального життя, ідеалах дитини позначається на її практичній діяльності, виборах, рішеннях, планах, вчинках [4].

І. Баєва розглядає світосприйняття як багаторівневу структуру, що відображає індивідуальне й соціально-типологічне у зовнішньому й внутрішньому світі особистості [1]. С. Якименко вказує на те, що світосприйняття як педагогічна категорія за своєю суттю інтегративна, оскільки є засобом опису й осмислення особистісних, соціальних, культурно-історичних і власне освітніх феноменів, багаторівневою структурою, що відображає індивідуальне і соціально-типологічне ставлення до зовнішнього і внутрішнього світу людини у варіативності форм і способів прояву цього

відношення. Як цілісний процес пізнання й осмислення світу дитиною, світосприйняття може включати різноманітні етапи, періоди, напрями, що включає свідоме і несвідоме в психіці і поведінці дитини [8]. С. Тарасов визначає дитяче світосприйняття як цілісність щодо стійких схем, способів поведінки, відчуття, мислення, бачення навколишнього світу, властивих окремій дитині, етнокультурним і соціокультурним групам. У дитячому світосприйнятті знаходять відображення специфічні для певного культурного або соціального середовища «механізми» соціалізації, що виражаються в переважному для тієї чи іншої групи способі сприйняття світу [6].

В основі світосприйняття дитини лежать процеси сприйняття (чуттєве відображення об'єктивної реальності), пізнання (творча діяльність дитини по освоєнню дійсності) та відображення (узагальнений образ предметів або явищ об'єктивної дійсності) у різних видах і продуктах діяльності. Світосприйняття дитини 5–6 років є певним ключем для формування досвіду пізнання, образів світу, наочних уявлень дитини про світ в його єдності з Космосом, Всесвітом, Землею, і визначення свого місця в ньому. Це відчуття єдності світу, розуміння зв'язків і залежностей у ньому і вироблення загальних уявлень про закони його розвитку. Світосприйняття допомагає у формуванні світогляду і в той же час саме від нього залежне. Проявляється воно через ставлення дитини до дійсності – його думки, почуття і вчинки.

З метою практичного вивчення зазначеної проблеми нами був розроблений та проведений констатувальний етап педагогічного експерименту, одним із завдань якого було визначити та проаналізувати рівні сформованості світосприйняття дітей 5–6 років.

У ході дослідження *світосприйняття* розумілося як комплексний процес формування у свідомості дитини багатовимірною образу світу в результаті його сприйняття, пізнання та безпосередньої взаємодії. Оптимальною для віку його мірою вважаємо таку, яка характеризується: вмінням дитини адекватно сприймати оточуючий світ та усвідомлювати отримані знання про нього; виражати емоційно-ціннісне ставлення до об'єктів та явищ пізнання та вміння дитини узгоджувати власні знання та ставлення до складових довколишнього світу.

Беручи за основу теоретичний аналіз досліджуваної проблеми, ми виходимо з розуміння, що структура світосприйняття дитини 5–6 років представлена в єдності трьох **компонентів**: **когнітивного** (сукупність знань та уявлень про світ, здобутих на основі індивідуального життєвого досвіду та виражених в ціннісних орієнтаціях особистості); **емоційно-ціннісного** (ставлення до оточуючої дійсності та до самої себе внаслідок усвідомлення власних переживань щодо об'єктів, які сприймає дитина) та **поведінкового** (безпосередня можливість здійснення діалогічної взаємодії з оточуючим світом на засадах гуманізму). Рівень сформованості світосприйняття дитини залежить від ступеня сформованості кожного з компонентів.

Спираючись на розроблені критерії Є. Нефедової та Л. Шелестової та враховуючи специфіку нашого дослідження, нами було виділено критерії та показники міри сформованості світосприйняття у дітей старшого дошкільного віку. Зазначені критерії та показники представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії та показники сформованості світосприйняття у дітей 5–6 років

н/п	Критерії	Показники
1	2	3
1	Сукупність знань, уявлень про довколишній світ	1) <i>адекватність, відповідність знань</i> про природу, людей, предметний світ та самого себе життєвим реаліям; 2) <i>усвідомленість</i> суті і значення знань, здатність їх вербалізувати, аргументувати, відстоювати; 3) <i>складність знань</i> (елементарні, схематичні, поверхневі; більш-менш упорядковані і комплексні; ґрунтовні); 4) <i>збалансованість знань</i> (про природу, людей, предметний світ, самого себе);

Продовження таблиці 1

2	Особливості емоційно-ціннісного ставлення дитини до оточуючого світу	5) <i>яскравість, виразність</i> та модальність, знак емоційних реакцій (яскраві-тьмяні, виразні-невиразні, позитивні-індиферентні-негативні);
		6) <i>ціннісне ставлення</i> до об'єктів пізнання (яким сферам життєдіяльності, видам діяльності, людям, предметам, об'єктам природи, власним чеснотам і вадам надає перевагу, цінує найбільше; до яких не виявляє інтересу, ігнорує);
		7) <i>мотиви</i> (зовнішні-внутрішні, позитивні-негативні, стійкі-нестійкі);
3	Узгодженість поведінки із знаннями та ставленням	8) <i>характер поведінки</i> (безпечна, небезпечна для себе та для інших; керована, некерована, самостійна-залежна, творча-репродуктивна поведінка);
		9) <i>міра узгодженості поведінки</i> , ставлення та знань (поведінка завжди керована знаннями; поведінка ситуативно керована знаннями; поведінка, як правило, некерована знаннями).

Дані критерії та показники сприятимуть визначенню міри сформованості у досліджуваних дітей світосприйняття. Збір емпіричної інформації про когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти світосприйняття дітей 5–6 років здійснювався за допомогою низки методів. Для отримання найбільш об'єктивних даних про *когнітивний компонент* ми підібрали такі методи: бесіду для дітей п'яти – шести років та графічний тест «Картина світу» (О. Романової та О. Потьомкіної), який було адаптовано під завдання нашого дослідження. Дослідження *емоційно-ціннісного компонента* передбачає використання ігрової діагностичної методики «Я і Світ» (І. Карабаєва) та методики «Круг» (Л. Шелестова). Для дослідження *поведінкового компонента* використовуємо метод спостереження.

У результаті діагностики стану сформованості світосприйняття у дітей 5–6 років нами було здійснено розподіл дошкільників за відповідними *рівнями*. Бралися до уваги інтенсивність, модальність та стабільність досліджуваного об'єкта за окремими компонентами. Виділено чотири рівні сформованості компонентів світосприйняття у дітей 5–6 років: високий, достатній, середній, низький. Ці рівні базуються на зазначених вище компонентах та критеріях і характеризуються наступним чином:

I. Високий рівень сформованості компонентів світосприйняття дітей 5–6 років засвідчується: дошкільник має упорядковані комплексні, усвідомлені та адекватні відповідно до власного віку знання та уявлення про оточуючий світ у його цілісності; знання збалансовані відповідно до сфер буття людини, визначає свою причетність до навколишнього світу; здатний аналізувати та об'єктивно оцінювати оточуюче середовище та події, що відбуваються в ньому, їх вплив на себе та діяльність. Проявляє позитивні емоції під час сприйняття навколишнього середовища та турботливе, гуманне ставлення до оточуючої дійсності та внутрішні позитивні мотиви; цінує власні можливості, знання; проявляє ціннісне ставлення до об'єктів пізнання. Використовує раніше набутий досвід у нових ситуаціях; проявляє керовану, безпечну та самостійну поведінку у процесі світосприйняття; здатний доцільно регулювати свою поведінку, вміє приймати адекватні рішення, наявна узгодженість ставлення та знань; виявляє творчість у процесі світосприйняття.

II. Достатній рівень характеризується тим, що: дошкільник має загальні знання про оточуючий світ; знання більш-менш упорядковані відповідно до деяких сфер буття людини, зазвичай визначає свою причетність до навколишнього світу; здатний аналізувати та об'єктивно оцінювати оточуюче середовище та події, що відбуваються в ньому, їх вплив на себе та діяльність у звичних для себе життєвих ситуаціях. У залежності від об'єктів сприйняття навколишнього середовища проявляє внутрішні інколи зовнішні позитивні мотиви; цінує власні можливості залежно від ситуації, знання; проявляє ціннісне ставлення до об'єктів пізнання. Інколи використовує раніше набутий досвід у нових ситуаціях; проявляє керовану, безпечну, інколи

залежну від умов чи інших людей поведінку у процесі світосприйняття; вміє приймати адекватні рішення, поведінка ситуативно керована знаннями; виявляє творчо-репродуктивну поведінку у процесі світосприйняття.

III. Середній рівень має такі особливості, як: дошкільник має поверхневі знання та уявлення про оточуючий світ у його цілісності; знання частково збалансовані відповідно до однієї із сфер буття людини, в залежності від умов визначає свою причетність до навколишнього світу; у знайомих ситуаціях здатний аналізувати та оцінювати оточуюче середовище та події, що відбуваються в ньому, їх вплив на себе та діяльність. Проявляє індивідуальні, невиразні емоції під час сприйняття навколишнього середовища та турботливе, гуманне ставлення до оточуючої дійсності у звичних умовах перебування, у дитини присутні зовнішні часто нестійкі мотиви; ігнорує власні можливості, знання; рідко проявляє ціннісне ставлення до об'єктів пізнання. Майже не використовує раніше набутий досвід у нових ситуаціях; проявляє керовану, часто залежну від інших людей та обставин поведінку у процесі світосприйняття; не здатний доцільно регулювати свою поведінку, вміє приймати адекватні рішення з допомогою дорослого, наявна часткова узгодженість ставлення та знань; не виявляє творчість у процесі світосприйняття.

IV. Низький рівень має такі характеристики: дитина володіє схематичними, клаптевими уявленнями про оточуючий світ та власне місце в ньому, практично не використовує набуті знання у нових ситуаціях та умовах, низької думки про свої можливості; не визначає свою причетність до навколишнього світу; не здатний аналізувати та оцінювати оточуюче середовище та події, що відбуваються в ньому, їх вплив на себе та діяльність. Проявляє негативні, невиразні емоції під час сприйняття навколишнього середовища, невпевнена у собі, не проявляє інтересу до пізнання оточуючого світу та турботливого ставлення до нього; не здатна впоратись з труднощами, самостійно прийняти адекватні рішення. Не використовує раніше набутий досвід у нових ситуаціях; проявляє некеровану, залежну від інших людей та обставин поведінку у процесі світосприйняття; не здатна доцільно регулювати свою поведінку, не вміє приймати адекватні до життєвих реалій рішення; використовує репродуктивну поведінку. Існує баланс знань, ставлення та поведінки за негативної модальності та низької інтенсивності.

Проаналізовані й узагальнені дані констатувального етапу експерименту дозволили визначити рівні сформованості світосприйняття у дітей 5–6 років, базуючись на охарактеризованих вище компонентах, їх критеріях та показниках. Повнота представленості компонентів і показників, їх модальність, стабільність прояву в різних ситуаціях, збалансованість знань, ставлень та поведінки старших дошкільників визначали рівень сформованості світосприйняття, кожен з яких відповідає певній кількості балів.

Для оцінки рівнів застосовано десятибальну шкалу оцінок. Високий рівень відповідає 9–10 балам і характеризується повнотою представленості критеріїв, показників та сформованістю визначених компонентів. Достатній рівень представляє собою сформованість когнітивного компонента, частково емоційно-ціннісного та поведінкового й відповідає 6–8 балам. Для середнього рівня – 4–5 балів, характерна часткова сформованість когнітивного та мінімальні прояви показників емоційно-ціннісного та поведінкового компонентів. Низький рівень відповідає 1–3 балам, та проявляється в низькому прояві показників, недостатній сформованості компонентів.

При цьому для кожного досліджуваного виводився середній бал (від 1 до 10) за окремими компонентами світосприйняття (когнітивним, емоційно-ціннісним, поведінковим), а потім розраховувався інтегральний показник світосприйняття як середнє арифметичне суми показників усіх компонентів.

На основі визначених вище рівнів сформованості світосприйняття у дітей 5–6 років, здійснено порівняння досліджуваних експериментальної та контрольної груп за компонентами та рівнями. Провівши необхідні розрахунки, ми отримали наступні результати – таблиця 2.

Таблиця 2

Розподіл досліджуваних 5–6 років ЕГ та КГ груп за компонентами та рівнями сформованості світосприйняття

Рівні	Структурні компоненти						Усього %	
	Когнітивний		Емоційно-ціннісний		Поведінковий			
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	13	14	14	15	12	13	13	14
Достатній	25	26	26	27	24	25	25	26
Середній	36	34	32	33	34	32	34	33
Низький	30	29	25	24	29	28	28	27

За даними таблиці видно, що значна кількість (28 % ЕГ та 27 % КГ) досліджуваних дітей характеризуються низьким рівнем сформованості світосприйняття. Близько третини (30 % ЕГ та 29 % КГ) дошкільників виявили низькі показники когнітивного компонента. Це означає, що діти недостатньо обізнані з особливостями оточуючого світу та власного місця в ньому, до того ж 29 % ЕГ та 28 % КГ дітей з даним рівнем не вміють застосовувати власні теоретичні знання на практиці та виявляють низький рівень емоційно-ціннісного ставлення до оточуючого середовища. Основна кількість дітей характеризуються середнім (34 % ЕГ та 33 % КГ) та достатнім (25 % ЕГ та 26 % КГ) рівнями досліджуваного уміння. Лише 13 % ЕГ та 14 % КГ дошкільників мають високий рівень сформованості світосприйняття. Це актуалізує необхідність спеціальної організації роботи з даними категоріями досліджуваних.

Як засвідчують подані у таблиці дані, лише у восьмій частині досліджуваних повною мірою сформовані когнітивний, емоційно-ціннісний й поведінковий компоненти. Прояви знань, ставлень та поведінки були збалансованими, стабільними не залежно від умов, у яких перебувала дитина.

У четвертій частині досліджуваних зафіксовано сформованість когнітивного компонента, частково емоційно-ціннісного та поведінкового компонентів. Під час різних обставин діти не завжди вміли поєднувати власні знання з емоційно-ціннісним ставленням та поведінкою, тому, прослідковувався частковий баланс у сформованості зазначених компонентів.

Аналіз отриманих даних дозволив виокремити третину дітей, у яких когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти сформовані недостатньою мірою, показники проявлялися частково, залежно від умов, у яких перебувають досліджувані.

У процесі констатувального експерименту виокремлено більше ніж четверту частину досліджуваних, які мають низьку представленість показників, недостатність сформованості компонентів. Такі діти володіють елементарними знаннями та уявленнями про оточуючий світ та власне місце в ньому, байдуже реагують на довколишнє середовище, не проявляють інтересу до його пізнання та взаємодії.

Отже, лише у восьмій частині (13 % ЕГ та 14 % КГ) досліджуваних виявився високий рівень сформованості світосприйняття. 62 % ЕГ та 60 % КГ дошкільників потребують допомоги з боку дорослого у процесі повноцінного сприйняття оточуючого світу. Це засвідчує нагальну потребу у формуванні світосприйняття у дітей 5–6 років.

Висновки. Таким чином, становлення дитячого світосприйняття є складним та систематизованим процесом, на основі якого у дитини починає формуватися власне ставлення до оточуючого світу. Проте, на жаль, результати даного дослідження показали недостатній рівень сформованості світосприйняття у дітей. Перспективами подальшого дослідження є збір та аналіз емпіричних даних щодо впливу різних умов виховання дітей на процес формування їх світосприйняття. Результати дослідження ляжуть в основу визначення педагогічних умов та розробки моделі формування світосприйняття у дітей 5–6 років.

Література

1. Баева И. А. Особенности мировосприятия в молодежной субкультуре. Мировосприятие и образ жизни / под науч. ред. Ю. Н. Кулюткина, С. В. Тарасова. Санкт-Петербург: Образование – Культура, 1999. С. 68–89.
2. Біла І. М. Світосприймання: основи і передумови у дошкільному віці. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Т. VI: Психологія розвитку дошкільника. 2013. № 9. С. 4–13.
3. Касьян В. І. Філософія: відповіді на питання екзаменаційних білетів: навч. посіб. 4-те вид., переробл. і допов. Київ: Знання, 2006. 343 с.
4. Кононко О. Л. «Я у світі»: нова світоглядна позиція. *Дошкільне виховання*. 2009. № 1. С. 5–9.
5. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід): монографія. Київ: Стило, 2000. 336 с.
6. Тарасов С. В. Теоретико-методологические основы становления мировосприятия школьников в условиях современной социокультурной среды: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Москва: РГЕ (2003). 358 с.
7. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін.; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.
8. Якименко С. І. Світосприйняття як складник багаторівневої структури світогляду особистості: збірник наукових праць. Серія «Педагогічні науки». Секція 2. Теорія і практика навчання. 2020. № 90. С. 48–52. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-90-8>.

References

1. Baeva, I.A. (1999). *Osobennosti mirovospriyatiya v molodejnoj subkulture. Mirovospriyatie i obraz jizni* [Features of the worldview in the youth subculture. Worldview and lifestyle]. (Yu.N. Kulyutkina, S.V. Tarasova (Ed.)). SPb: Obrazovanie. Kultura [in Russian].
2. Bila, I.M. (2013). *Svitosprymannia: osnovy i peredumovy u doshkilnomu vitsi* [World perception: basics and prerequisites in preschool age]. *Aktualni problemy psykholohii – Current issues of psychology*. Kyiv: Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuuka NAPN Ukrainy. Vol. VI, 4–13. [in Ukrainian].
3. Kasian, V.I. (2006). *Filosofia: vidpovidi na pytannia ekzamenatsiinykh biletiv* [Philosophy: answers to exam questions]. (4d. ed.). Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
4. Kononko, O.L. (2019). «Ia u sviti»: nova svitohliadna pozytsiia [«I am in the world»: a new worldview]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*. Kyiv: TOV «MTsFER-Ukraina» [in Ukrainian].
5. Kononko, O.L. (2000). *Psykhologichni osnovy osobystisnoho stanovlennia doshkilnyka (systemnyi pidkhid)* [Psychological bases of preschooler's personal formation (system approach)]. Kyiv: Stylos [in Ukrainian].
6. Tarasov, S.V. (2003). *Teoretiko-metodologicheskie osnovy stanovleniya mirovospriyatiya shkolnikov v usloviyah sovremennoy sotsiokulturnoy sredy* [Theoretical and methodological foundations of the formation of the worldview of schoolchildren in the conditions of the modern socio-cultural environment]. Doctor's thesis. Moskva: RGE [in Russian].
7. Aksonova O.P., Anishchuk A.M., Artemova L.V. (2019). *Ya u Svitі. Prohrama rozvytku dytyny vid narodzhennia do shesty rokiv* [I am in the World. Child development program from birth to six years]. (O.L. Kononko (Ed.)). Kyiv: TOV «MTsFER-Ukraina» [in Ukrainian].
8. Yakymenko, S.I. (2020). *Svitospryiniattia yak skladnyk bahatorivnevoi struktury svitohliadu osobystosti* [World perception as a component of the multilevel structure of the worldview of the individual]. *Zbiryk naukovykh prats "Pedagogichni nauky" – Collection of scientific works "Pedagogical Sciences"*, 90, 48–52. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-90-8> [in Ukrainian].

Moisieienko Y.

Postgraduate student at the Department of Preschool Education
 Nizhyn Mykola Gogol State University
 yumojsieienko@gmail.com
 orcid.org/0000-0002-3360-1502

EXPERIMENTAL STUDY OF THE LEVELS FORMATION WORLD PERCEPTION IN CHILDREN 5–6 YEARS

The article is devoted to the problem of forming world perception in children 5–6 years. The relevance of the study is determined by: the lack of theoretical and experimental research in this area, conducted with children of this age; the importance of this age, when the child has the ability to perceive the world, the primary fragmentary worldview is formed, the subordination of motives, the child is well oriented in the categories of good and evil; demand for pedagogical practice of developing methodological orientation to optimize the process of forming world perception in children 5–6 years in preschool and family.

Scientific views on the definition of the essence of the concept of «world perception» as a certain experience of forming cognitive ideas about the world with the help of visual images – perceptions are analyzed. The importance of this process in the life of older preschoolers is revealed. The components of world perception, which include the processes of perception (sensory reflection of objective reality), cognition (creative activity of the child to master reality) and reflection (generalized image of objects or phenomena of objective reality) are identified.

Features of experimental study of levels of formation of world perception of children at the given age period are detailed. The method of the ascertaining stage of the pedagogical experiment is substantiated, one of the tasks of which was to determine and analyze the levels of formation perception of children aged 5–6. The structure of the studied process is determined, which includes three components: cognitive (a set of knowledge and ideas about the world, acquired on the basis of individual life experience and expressed in the value orientations of the individual); emotional and value (attitude to the surrounding reality and to oneself due to awareness of one's own feelings about the objects perceived by the child) and behavioral (direct possibility of dialogical interaction with the outside world on the basis of humanism); the level of formation of the child's world perception depends on the degree of formation each of these components. Levels of formation of world perception at children of 5–6 years are defined and characterized, for instance: high, sufficient, average and low.

Key words: worldview, world perception, level of world perception formation, structural components, preschoolers.